

BULLETIN

van de Historische Kring

HET LAND VAN HERLE

OPGERICHT 4 APRIL 1945

Twee-maandelijks tijdschrift ter versterking van het contact tussen de historiebepoefenaars en historie-belangstellenden, wonende in het oude Heerlemer land.

Een conflict in de Staten van Oostenrijks Valkenburg

(Vervolg)

TIJDENS de discussie, die hierop volgde, zei een zekere chirurgijn Kerkhoffs met luider stemme, dat de heren cavaliërs tot nog toe de privilegïën van het land niet hadden gemaïnteneerd.

De afgevaardigden van de bank van Oirsbeek, Guillaume Schoonwinkels, Johannes Schiffelers, Evert Thewissen en Hendrik van de Camp verklaarden zich tegen het voeren van een proces. Hetzelfde verklaarden de afgevaardigden van Brunssum, de baron de Negri en Geurt Geurten, terwijl de afgevaardigden van Strucht plechtig protesteerden en zeiden, dat de heerlijkheid Strucht nooit zou bijdragen in de kosten van een proces.

Het was in het „kamerke” heet geworden, door de grote menigte van mensen daar vergaderd, daarom ging de vergadering op voorstel van den „hoogh geachten heere marquis van Hoensbroek” naar de grote kamer, waar de besprekingen werden voortgezet. Na enige debatten tussen de voor- en tegenstanders van het proces zijn de gedeputeerden ten slotte uiteen gegaan „sonder enige de minste vaste resolutie” te hebben genomen.

Zo verliep de vergadering volgens het notariele verslag, dat medebestigt werd, door de genoemde afgevaardigden van Strucht, Caldenborgh en Laven.

Ondanks het ontbreken van een vaste resolutie werd het proces toch gevoerd en wel op kosten van de gemeenten. De 5e Juli maakten Hagens en Dortans het proces aanhangig bij de Souvereine Raad te Brussel. Daarvan kregen de adellijke heren kennis op 31 Juli. Zij stelden daarop Sr. N. Valzolio als hun procureur aan om „in hunnen naam en van hunnentwegen te doen en te handelen al watter in dese saecke sal moet worden gedaan ende gehandelt worden, tot den uijteinde toe, onder de instructie hem toegezonden en verders te fourneren, belovende te houden

voor goet en van waarde allentgene dat door onsen voorgem. geconstitueerde sal worden gedaen en gehandelt ende denselven ten allen tijde te zullen indemnisieren (betalen), alles onder obligatie en verbant als naar rechte”.

Dit besloten te Hoensbroek op 9 Augustus 1737 M. B. van Hammerstein, H. B. de Bongaardt, F. A. marquis de Hoensbroek en J. B. van Eynatten. Bij hen sloot zich aan de prins de Ligne, ridder van het Gulden Vlies, in zijn kwaliteit van heer van het graafschap Geleen en Amstenrade, hebbende uit dien hoofde toegang tot de adellijke staat van het land en als voornaamste eigengeërfde in dat land. Hij keurt, na de goede inlichtingen, die hij over Franssen heeft ontvangen, zijn keus goed en zal met de andere heren voor hem opkomen. Aldus verklaart hij op 14 Augustus 1737 in zijn residentie te Brussel.

Intussen liep het met de inning van de belastingen in de war : de collecteurs wisten niet aan wie zij de geïnde gelden moesten afdragen. Daarom gelastte het Souvereine Hof te Brussel aan de partijen overeen te komen en binnen 14 dagen een persoon aan te wijzen die hangende het geschil de taxt zou innen, anders zou het Hof het doen. Als waarnemend ontvanger werd nu aangewezen R. Corten van Geleen.

Het proces duurde met vertogen en contra-vertogen ruim 4 jaar. De opsomming der door de procureur Valzolio opgestelde stukken en verichte handelingen beslaat 15 bladzijden en kostte de opdrachtgevers de som van 573 gulden en 9½ stuiver. Voor vacatie rekende hij 12 stuiver per uur. Op 4 December 1741 besliste eindelijk het Hof. De keuze van Franssen werd ongeldig verklaard en er moest een nieuwe benoeming plaats hebben. Dit geschiedde op 29-4-1742, nadat eerst een nieuwe instructie voor de ontvanger was vastgesteld. Met algemene stemmen werd de waarnemende ontvanger Corten benoemd. Op de vergadering waren present Schellaert van Schinnen, Hoen van Cartils, de markies van Hoensbroek, van Hammerstein van Strucht, van Eynatten van Nuth. Voor de eerste stand de commissarissen F. H. de la Croix en Leop. Duykers.

De goede verstandhouding tussen beide standen was blijkbaar weer hersteld.

J. J. JONGEN

ACTE VAN „CAUTIE” van J. W. FRANSSSEN, te Hoensbroek.

Johannes Willem Franssen, door de heren Staten des Lands Valkenburg, partagie van zijne Keizerlijke en Catholieke Majesteit begunstigd zijnde met de gemenen ontfantk dezcs voorzeide lands en bij pluraliteit van stemmen op de Staatsvergadering van 17 Juni des (1737) daartoe gekozen stelt tot cautie :

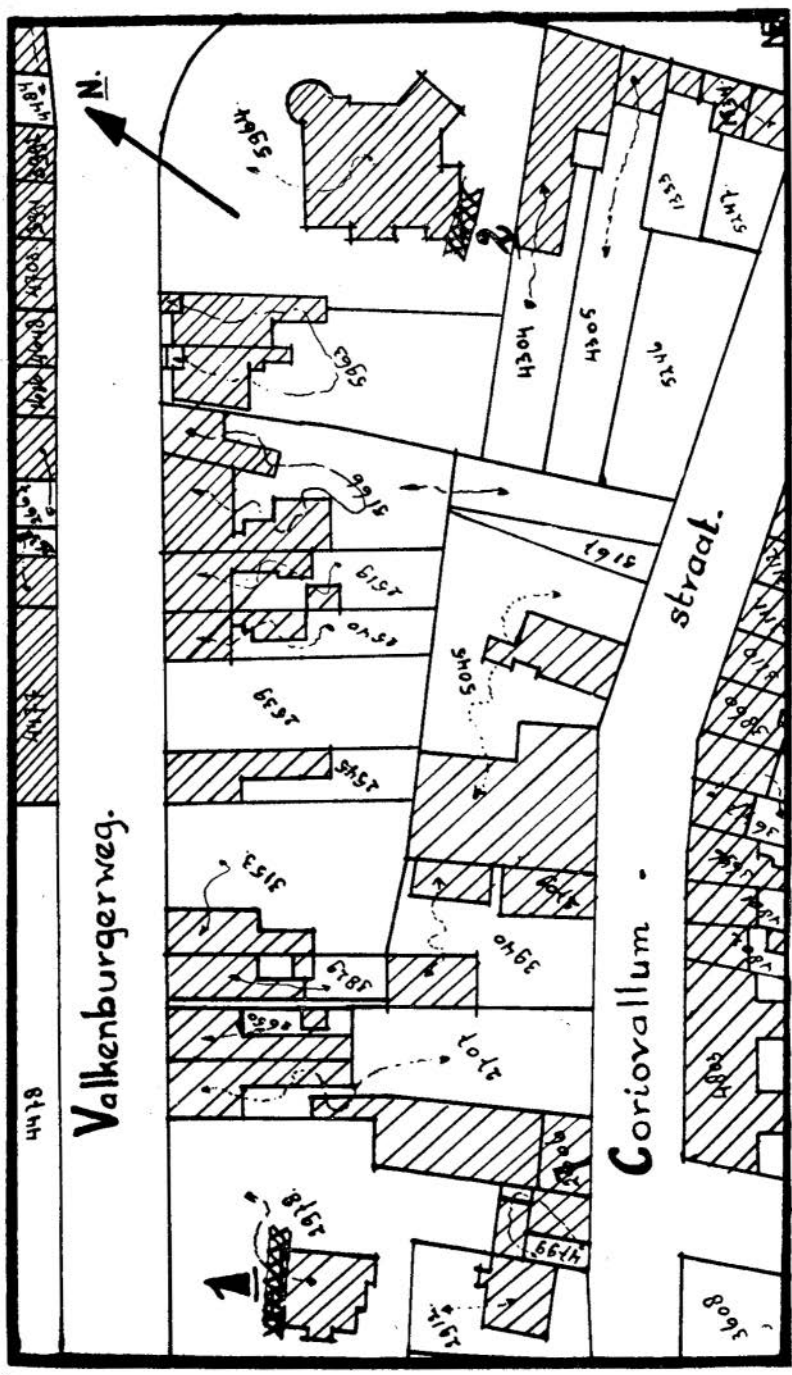
1. zijn huis, hof en de goederen genaamd ter Linden onder dit markiesaat gelegen, te zamen bestaande uit 33 bunders 266 roeden;
2. de huisweide en de gaarde (tuin) groot negen bunder, reingenoot een lange zijde ter zonnenopgang de rivier de Geleen met ook een hof, de andere zijde Jan Maes en Melser Bemelmans, het andere hoofd de gemene straat en de gats lopende langs de garde (tuin) van voorz. huis, ter Linden, naar loestijn;
3. een beemd groot 3 bunder omtrent de voorz. weide gelegen, reingenoten een lange zijde en een hoofd de beek genoemd de Oude Moeder, de andere lange

- zijde Jan Maas en Melsor Bemelmans, het andere hoofd de heer Lamberts van Cortenbach, leenroerig aan het Leenhof van Hoensbroek;
4. een beemd groot 100 roeden, laatgoed, reingenoot ter zonnenopgank Joes Aelmans, ter zonnenondergang Peter Horstmans, een hooft Nelis Coenen, het andere hooft diverse erven, jaarlijks belast met een half vat aan de kerk alhier;
 5. een stuk akkerland groot 2 bunder 308 roeden op de Esschen onder Hoensbroek gelegen, reingenoot een zijde Jan Vernaas en Frederik Jongen, de andere zijde Peter Wetzels en Reinier Crous, een hooft ter zonnenopgang Jan Brouns, ter zonnenondergang 't voetpad lopende achter het Overste Lotbroek naar de brug aan ter Veeren, zijnde deze percelen leenroerig aan de Keurkeulse Mankamer te Heerlen;
 6. een stuk akkerland groot 500 roeden, reingenoot ter zonnenopgang Leonard Houtvast, ter zonnenondergang Peter Swartiens, voorhoofd de weg lopende langs het Overbroek, het andere hoofd de gewande van de hof Lotbroek;
 7. 13 bunder 68 roeden tegenover het huis van ter Linden in een stuk gelegen, reingenoot een zijde de weg opkomende van Brommelen en de voetpad leidende naar het Lotbroek, ter andere zijde de gemene weg met diverse erven, voorhoofd ter zonnenopgang de Wed. Melsor Limpens, leenroerig en schatplichtig aan het leenhof van Hoensbroek.

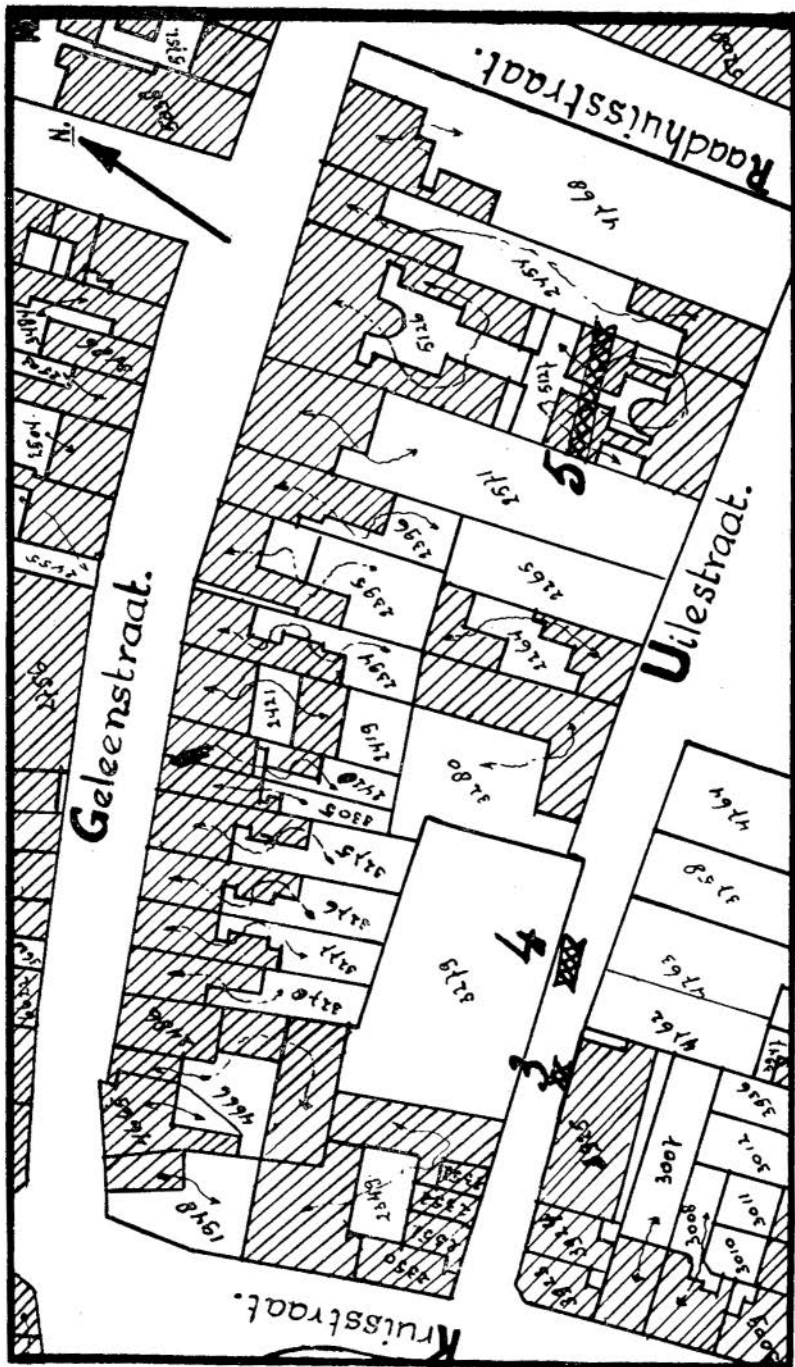
De genoemde goederen hebben een jaarlijks inkomen van 2 kapoenen, terwijl uit de gichtregisters blijkt, dat deze tot heden met geen verdere grondlasten bezwaard zijn. Verder stelt Franssen tot zekerheid van de jaarlijkse ontvangst zijn persoon, en andere hebbende en verzwijgende goederen, zo roerend en onroerend, ter wat plaatse gelegen, niets uitgezonderd, met renuntiatie op alle exceptien, deze enigszins contrarierende met submissie aan de condemnatie voluntair en parate executie om dezelve te verzoeken voor de Souvereine Raad van Brabant ten einde alle fouten van de betreffende daaraan te kunnen verhalen met de kosten daarvoor te maken.

een Romeins wegtracé te heerlen

ONZE kennis van het romeinse verleden van Heerlen steunt in hoofdzaak op de gegevens, die door vroegere onderzoekers zijn gepubliceerd (1). Bovendien hebben sommigen van hen notities nagelaten, die deels in hun publicaties zijn bekend gemaakt en deels in portefeuille zijn blijven liggen. Onder hen vermeld ik met name de Heer P. Peters, Heerlens eerste museumconservator (1922-1940). Verschillende van zijn artikelen in „De Maasgouw” gaan terug op deze korte aantekeningen en schetssituaties. Voor zover nog niet gepubliceerd, is het thans de bedoeling hieraan in ons Bulletin bekendheid te geven. Deze uitermate belangrijke gegevens zijn vooraf op de huidige (anno 1955) kadastrale situaties geverifieerd en omgewerkt. Vaak heeft Peters zich n.l. beperkt tot plaatsaanduidingen van gedane vondsten op grond van de inmiddels veertig tot vijftig jaren geleden plaatselijke toestanden en eigenaren, welke verhoudingen thans geheel zijn gewijzigd, zodat voor de niet-ingewijde zijn vondstaanduidingen op meerdere essentiële punten niet meer topografisch exact situeerbaar zijn. Waar hij te vaag is gebleven in zijn

Sectie E. :
 Schaal : 1 à 1.000.

Schaal : 1 à 1.000.

Section E. :

plaatsbepalingen, is het mij evenmin mogen gelukken de ligging der vondsten in bijgaande plattegronden nauwkeurig aan te geven. Stratigrafische gegevens zijn bijna niet voorhanden. Gaarne betuig ik hier mijn dank aan de dienst van Publieke Werken, met name de Tekenkamer en het Bouw- en Woningtoezicht, voor de hunnerzijds onderhouden medewerking. Ook Heerlenaren van de oudere generatie, die uit hun persoonlijke kennis van het plaatselijk verleden uit het begin dezer eeuw kunnen putten, hebben mij wegwijds gemaakt, waarbij ik met name denk aan de Heer W. Lindelauf van onze Historische Kring. Gaarne vermeld ik ook de assistentie van de Heer N. Eussen, die o.m. de situatietekeningen verzorgde.

Uit mijn ruim twee jaren dagelijks contact met de Heer Peters herinner ik mij, hoe hem het romeinse wegenbeloop en het castellum-karakter van Heerlen overwegend interesseerden, omdat hij beide gezichtspunten als een onderling samenhangend geheel zag. Zijn mening hierover heeft hij samengevat in „De Maasgouw” van 1934, afl. 2, bldz. 20-21 en in het jubileumnummer van de plaatselijke V.V.V., 1936 onder de titel: „Heerlen onder de Romeinen”, in het bijzonder blz. 19, 1e kolom. Uit beide bronnen blijkt, dat hij toen nog één hoofdweg in west-oostelijke richting aannam, die, komende van de Valkenburgerweg (Doodleger) de richting nam langs de zuidzijde van de Tempsstraat (= zuidzijde Raadhuisplein - Dr. Poelsstraat) en zich dan voortzette door het noordelijk terreingedeelte van het Ziekenhuis. Voor hem bleef de vraag onopgelost, hoe beide vaststaande punten n.l. de zuidpunt van de villa van dokter A. Widdershoven (E 5964) en het „praetorium” aan de zuidzijde van het Raadhuisplein met elkaar verbonden moesten worden. Een *rechtstreekse* verbindingslijn nam hij in elk geval niet aan.

Toen evenwel in Maart 1939 een ontegenzeggelijk romeins wegdek tijdens grondwerken voor de bouw van het nieuwe Raadhuis aan het daglicht kwam, hervatte hij zijn denkbeeld van een noordelijk en zuidelijk wegtracé tussen de dalen van de Geleen- en Kaumberbeek. Hij was voornemens hierover een artikel te schrijven, maar zijn vrij plotseling overlijden op 7 Januari 1940 heeft zulks helaas belet.

Wat hier nu ook van zij: het komt mij in ieder geval noodzakelijk voor in dit betoog een romeins wegbeloop vast te leggen, dat de zuidpunt van de villa van dokter A. Widdershoven verbindt met het perceel aan de oostzijde van de Dr. Poelsstraat, waar in 1954 het winkelpand Schins-Meerts (E 5136), werd gebouwd (oostelijk gedeelte van Dr. Poelsstraat, gelegen tussen Geleenstraat en Uilegats).

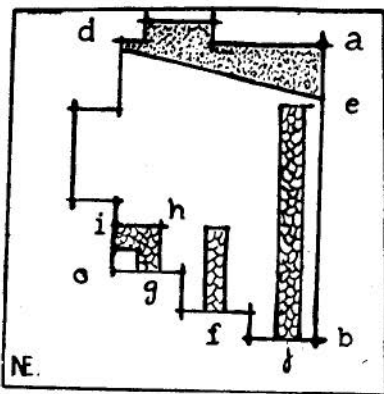
Reeds in 1909 noteerde Peters over het beloop van een romeinse weg, gelegen tussen Heerlens' twee beekdalen in met west-oostelijke richting, het volgende:

„Die Heerweg liep ten N. van huis Honigmann (Doodleger, Valkenburgerweg, zuidkant), ten N. van stallen Cambrinusbrouwerij”

ten Z. achter molen Salm, door tuinen van stadshuis, laatste gedeelte fabriek W. Jongen en kwam zoo op Emmastraat uit en ging verder naar Gasthuisstraat, waar ze zich splitste een noord-oostelijk Schaesberg naar Rimbarg en een zuidoostelijk naar Hertogenrade door Scheitergracht en was om zoo te zeggen de hartader van het romeins oppidum" (2).

Alvorens de in het situatiekaartje aangegeven genummerde punten te bespreken, neem ik als punt van vertrek het romeins weggedeelte, dat nagenoeg met de as van de huidige Valkenburgerweg moet samenvallen n.l. recht tegenover de villa „Vogelenzang", het eerste woonhuis even ten oosten van de Geleenbeek aan de noordzijde van de Valkenburgerweg. Over de daar ter plaatse $\pm 2\frac{1}{2}$ m. onder het huidige wegdek aangetroffen merkwaardige romeinse wegconstructie (die veel gelijkenis vertoont met die te Tudderen gevonden) doet P. P. in „De Maasgouw" van 1934, p. 20 interessante mededelingen.

De romeinse weg liep vervolgens in de richting Heerlen schuin op de tuin in van de vroegere villa Honigmann (aan de zuidzijde van de Valkenburgerweg), waar P. een kiezellaag constateerde en vervolgens naar de aan de tuin van Honigmann oostelijk grenzende vroegere villa Dames Savelberg (E 2978). Tijdens grondwerken voor de bouw van deze woning is in de loop van November 1916 o.m. een romeins weggedeelte aangetroffen over de afstand van de breedte van het vóórfront van het huis (3). De weg steeg hier op 10 m. breedte $\frac{1}{4}$ m. Hij bestond uit gewassen kiezel, $\frac{1}{2}$ m. dik; eronder zat grijze grond. (Zie tekening villa Dames Savelberg, no. 1.).

Voorm. TERREIN DAMES SAVELBERG,
Valkenburgerweg. Sectie E 2978
(Anno 1955).

- aed = Romeinse middenweg.
Lag 1.74 m. onder het terrein-
oppervlak.
- j = losse muur, $\frac{3}{4}$ m.
- f = muur, los werk, $\frac{3}{4}$ m.
- gh = $\frac{1}{2}$ m.
- hi = 1 m.

Ook vond men hier een terra cottabeeldje met voetstuk van Servandus uit romeins Keulen. Peters geeft de volgende beschrijving. *Beeldje*: een staande figuur, half naakt; linker hand rustte op een vierkant stau-daartje, linker been over rechter been. Aan rechter been op het afge-slagen voetstuk een gevleugeld dier (symbolisch) met 4 poten, op zijn twee achterpoten rustend. In de rechter hand een schopje? Volgens Dr.

W. Goossens zou het Jupiter met de adelaar kunnen zijn. Later zei dr. G. Bacchus.

Voetstuk en kopje waren ervan afgeslagen, tenminste oude breuk. Het voetstuk was hol met aan de achterzijde de tekst: „SERVANDUS FESIT”.

Het beeldje zonder kop en voetstuk meet 13 cm.; het voetstuk 4×3 cm. De Bonner Jahrbücher bevatten uitvoerige gegevens over de werkzaamheid van Servandus te Keulen (4).

Tussen de percelen E 2978 en E 5963 ligt een uitermate belangrijk terrein, uit de publicaties van J. Habets bekend als de „*tuin van Lammeritz*” (5). Op dit terreingedeelte heeft Lammeritz romeinse muurresten gevonden (Publications 1870, p. 365) en méér dan 50 romeinse munten (Public. 1870, p. 385). Gedetermineerd werden 7 munten van Nero, Vespasianus en Trajanus en een kleine bronzen munt van Constans, (333 - 350). Niet minder merkwaardig is de vondst van het oogarts-instrument t.n.v. LUCIUS JUNIUS MACRINUS, gevonden anno 1860 in de tuin van Lammeritz. In de Public. van 1881, p. 153, geeft Habets een niet meer exact aan te geven vindplaats in die tuin.

Opvallend is m.i. de west-oostelijke rechtlijnige percelenscheidingslijn, die de voormalige tuin Lammeritz ongeveer door midden snijdt. Hij loopt nagenoeg parallel met onze romeinse weg vanaf perceel E 2978 tot E 5963. Uit een kadasterkaart van het jaar 1842 blijkt voorts, dat de hier bedoelde rechtlijnige percelenscheidingslijn zich oostelijk voortzette tot recht tegenover de zuid-westelijke hoek van de Uilestraat.

De stallen Cambrinusbrouwerij waren gelegen aan de noordkant van de Coriovallumstraat-west, anno 1955 kadastraal bekend E 2706 en 2707. Fr. de Hesselle kocht \pm 1885 van M. Lammeritz de brouwerij en café „De Biljart”, gelegen aan de noordkant van de Geleenstraat, anno 1955 de garage van Canton Reiss, Sectie E 2756. Hij breidde het bedrijf uit, veranderde de naam „De Biljart” in „Cambrinusbrouwerij” en bouwde de hiervoor benodigde stallingen op het in de aanhef vermelde terrein. Zodoende wordt het verklaarbaar, dat onze romeinse weg ten *noorden* van de „stallen Cambrinus” liep.

Het terrein van de arts Widdershoven is voor de plaatsbepaling van de romeinse weg bijzonder belangrijk (in de situatie-tekening de Z.W. hoek van vorenbedoeld kruispunt, sectie E 5964). Het staat n.l. vast, dat de zuidelijkste punt van het woonhuis van genoemde arts (op het situatiekaartje nr 2) gebouwd is op een „grote romeinse harde en dikke kiezel-laag, die het terrein van dokter Widdershoven oost-westelijk doorsnijdt”. Deze plaatsaanduiding wordt nader toegelicht met aangetroffen romeinse muurresten, gelegen op het zuidelijk aangrenzende terrein (perceel E 4304, bakkerij Aldenhoff, Kruisstraat 8). Peters spreekt hier van een romeins gebouw, dat met de oostelijke muur 16.50 m. van de Kruisstraat en met zijn noordelijke muur slechts 10 m. verwijderd lag van de

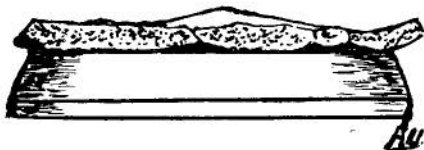
niet geheel parallel met deze muur lopende betrokken romeinse wegresten (6).

Wij steken nu de Kruisstraat in oostelijke richting over en komen achter de voormalige molen Salm in de Uilestraat. Deze molen Salm lag bij de „Weegscheid” d.i. het kruispunt Valkenburgerweg-Geleenstraat-Geerstraat-Kruisstraat, waarvan P. opmerkte, dat de romeinse weg meer naar de molen toegelopen heeft: „dikke laag kiezel en zeer hard”. De molen Salm is in 1864 gebouwd (Habets of de letterzetter heeft zich vergist met het jaartal 1846, zie Publ. 1870, p. 364). Bij de bouw ervan werden diverse romeinse munten gevonden zoals van Hadrianus, Faustina-moeder, Constantijn, Constantius Chlorus; voorts een schrijfstylus. De meest belangrijke vondsten zijn hier ongetwijfeld de terra sigillata fragmenten met de stempelnamen van XANTHUS en CRES[tio] of CRES[tus], die als geïmporteerde stukken in de 1e helft 1e eeuw te dateren zijn.

Van de Uilestraat, die we nu gaan bespreken, zegt Habets, dat hij in de afsluitheggen langs deze straat (vroeger een gats) romeinse muurresten heeft waargenomen (Public. 1881, p. 152-153). Resten van bedoelde heggen waren anno 1926 aan weerszijden van de straat nog aanwezig bij de vaststelling van de rooilijn zoals uit de hierop betrekking hebbende tekeningen duidelijk blijkt.

Even verderop in de Uilestraat bij het gebouw „Liefdewerk Oud Papier”, gelegen aan de zuidkant van de Uilestraat (E 3925), bereiken we ons derde vondstenpunt. In Mei 1929 werd hier op een afstand van 1.60 m., gemeten vanaf de frontlijn van het gebouw in noordelijke richting, een romeins weggedeelte in oostelijke richting waargenomen met een lichte afwijking naar het noorden. Het uitgangsmeeptpunt op bedoelde frontlijn ligt 3.60 m. verwijderd van de noord-oostelijke hoek van het gebouw (7). Het romeins wegtracé ligt nog binnen de trottoirband.

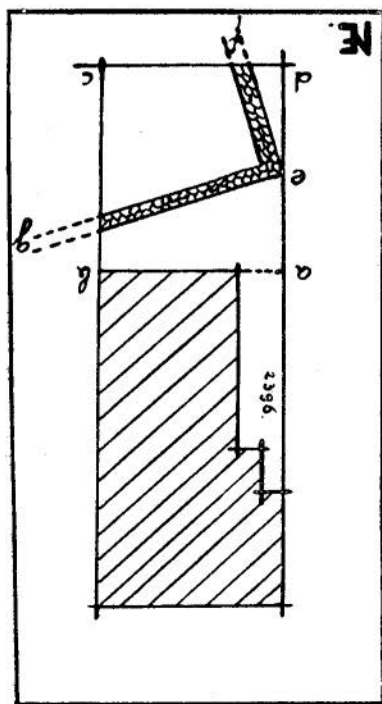
Onmiddellijk hierbij aansluitend heeft in 1926 over 10 m. breedte van een gedeelte van de Uilestraat een afgraving plaats gehad, die een gevolg was van de vaststelling van de rooilijn (in situatie-tekening No. 4). Deze afgraving had in oostelijke richting zijn eindpunt op 16 m. afstand van de Z.W.-hoek van de aan de noordzijde van deze straat gelegen woning sectie E 3280. De afgraving zelf strekte zich in westelijke richting over dit gedeelte van de Uilestraat uit met een lengte van 13 m. (8). P. zegt dan ook terecht, dat hij de romeinse weg hier over

Drag. 29, La Graufesenque; Claudius-Vespasianus.

een lengte van 12 tot 15 m. heeft gezien met een aan de zuidzijde begeleidende sloot : in deze greppel de terra sigillastempel MOM[mo]. De juiste breedte kon niet worden bepaald; de grootste dikte bedroeg ± 40 cm.. De onderste laag bestond uit grote en grillig gevormde kiezelstenen en enkele kalkstenen, ook bekapte (9).

We komen nu aan de noordkant van de Uilestraat en wel op het even verderop liggende voormalige terrein Alberts, kadastraal bekend onder Sectie E 2265 en — naar de Geleenstraat toe — E 2396. Bij het maken van de nieuwe bakkerij Alberts aan de Geleenstraat, Mei 1918, werd, ongeveer aan de zuidzijde, een gedeelte tuin drie meter diep uitgedolven. Aangezien zijn schetstekening niet aangeeft, op welk punt in dit perceel de uitdelling is geschied, kan alleen de terreingesteldheid uitsluitend geven. Het blijkt nu, dat de achterzijde van het huidige winkelpand op ongeveer 3 m. diepte is afgegraven tot aan de door dit terrein lopende percelenscheidingslijn. Het resterende, naar het Z. gelegen perceelsgedeelte E 2265, heeft nog zijn oorspronkelijk hoogteniveau behouden. Bovendien is na verificatie van de diepte van dit bebouwde terrein-gedeelte gebleken, dat het resterende terreingedeelte 8 m. diep is, hetgeen overeenkomt met de diepte van het toen uitgegraven tuingedeelte, op bijgaande schetstekening aangegeven door a b c d.

Voorm. TERREIN ALBERTS, Geleenstr.
Sectie E 2396 (Anno 1955).

ad = 8 m.
bg = ± 2 m.
muur liep bij f en g door.
muur van Kunradersteen,
 $\frac{1}{2}$ m. dik.

In de bedoelde uitdelling nu zijn romeinse muurresten te voorschijn gekomen met de richting N.O. - Z.W.. Hieraan heeft Peters de gedachte vastgeknoopt, dat de oude centrale romeinse weg een parallelle richting heeft gehad. De weg zou dan met een *bocht* de hoogte van Heerlen genomen hebben, dus schuin naar het N. klimmende. P. kwam op dit idee, omdat hem immers in 1919 reeds twee andere meer oostelijk gelegen vaste punten bekend waren n.l. achter de drukkerij Jongen en achter de Ned. Handelmaatschappij (oostelijk van het gemeentehuis), waar hij een romeins wegtracé reeds vroeger had geconstateerd. (Over de twee laatst genoemde punten zal in een volgend artikel gesproken worden.)

Dat onze weg in meer zuid-oostelijke richting naar het Kaumberbeekdal zou moeten afbuigen, leidde P. af van het gegeven, dat hem van het Emma- en Kerkplein geen romeinse bodemvondsten bekend waren. Ook de Gasthuisstraat rust niet op een romeins wegpakket. Zijn conclusie lag zodoende voor de hand. Hij tekent dan ook in zijn cahier nr. 42, blz. 15 een van het W. naar het O. horizontaal lopende lijn, met ongeveer in het midden een naar het N. gerichte afbuiging, die in de buurt van het Gemeentehuis het meest noordelijk-gelegen punt bereikt.

Op bijgaand situatiekaartje (terrein Alberts) Sectie E 2396 zijn de betrokken muurresten met hun beloop ingetekend. „Alles doet vermoeden”, zegt P., „dat we te doen hebben niet met een romeinse woning, wel gebouwd bij ruïne van romeinse woning, die lag bij den centralen weg, toen deze nog gebruikt werd” (10).

Behalve een zeer summiere vermelding van het hierbij aangetroffen romeinse aardewerk, fragmenten van rode en witte platte en halfronde dakpannen en fragmenten van kruiken, alle op 2 m. diepte, maakt P. speciale vermelding van het vaatwerk van latere tijd het z.g. Pingsdorfs goed, dat in deze uitdelling werd gevonden. Ook op het terrein Fr. de Hessele (= tuin Lammeritz) heeft hij dit, volgens hem tussen 700 - 1000 te dateren, aardewerk aangetroffen, alsmede te Nieuwenhagen bij het bouwen van de nieuwe kerk en te Waubach. Hierop laat P. dan volgen, dat waarschijnlijk tussen 700 - 1000 langs de voormalige romeinse hoofdweg een bewoningskern van vroeg-middeleeuws Heerlen aanwijsbaar is. Ook de gevonden kogelpot op het terrein E 5126 (zuidkant Geleenstraat) zou op een Frankische en post-Frankische nederzetting wijzen.

Van het hieraan oostelijk grenzende terrein E 2571 kan worden medegedeeld, dat bij een proefgraving, ongeveer 3 m. verwijderd van de rooilijn, verricht in 1941, meerdere Kunradersteenmuren te voorschijn kwamen alsmede een terra sigillata-fragment op 1.80 diepte. Hiervan is een afbeelding en determinering gevoegd van de hand van onze nieuwe museumassistent de Heer A. Ulrich. Zoeksleuven in meer noordelijke richting van dit terrein zijn in 1941 niet meer gelegd.

Hierbij oostelijk aansluitend volgt dan het terrein, bestaande uit de Secties E 5126 en 5127, dat door P. steeds aangeduid wordt als „Savelberg, Parijs”. Anno 1910 bouwde n.l. een Heerlens familielid Savelberg, wonende te Parijs, een groot pand, gelegen aan de Geleenstraat, thans het Gewestelijk Arbeidsbureau (E 5126). Dit perceel strekte

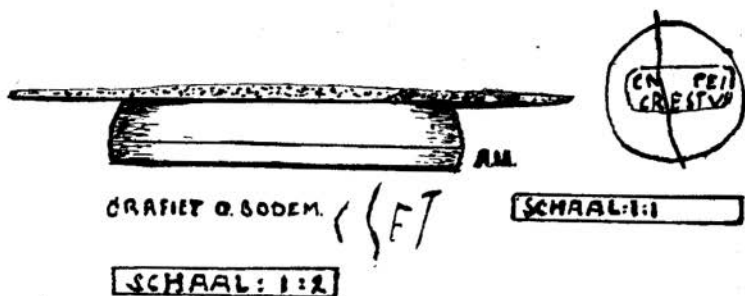
Type Drag. 29/37. Het bladmotief is stijlverwant aan de pottenbakker SENICIO uit de Zuid-Gallische fabrieken van La Graufesenque. Datering: 1e helft 1e eeuw.

zich in zijn volle lengte uit van de Geleenstraat tot de Uilestraat. Het zuidelijk gedeelte hiervan, waar zich thans de gemeentelijke kantoren Uilestraat 6 (E 5127) bevinden, werd in Mei 1911 afgegraven. P. constateerde hier wederom een romeins weggedeelte, ongeveer 7 m. breed, met sloot (aan noordelijke en zuidelijke zijde), dik 30-40 cm.. Het eigenlijke weggedeelte lag 60 cm. beneden de oppervlakte. Zeer hard — van natuurkiezel en andere stenen — geen specie er tussen — eivorm ter ter grootte van een bierglas (punt 5). Met behulp van zijn schets-tekening, waarin hij de weg met een lichte afwijking naar het noorden tekent, kan met enige speling worden aangehouden, dat de as van de weg waar hij E 5127 bereikt, 13 m. van de rooilijn verwijderd is. Bij het verlaten van dit perceel zal de as van de weg tennaastebij 17 m. van de rooilijn gelegen zijn.

Voorts vond P. op dit terrein grafvondsten n.l. een balsamarium, zacht groen van kleur; een bronzen ring; een zeer dunne bronzen ring en een spiraal fibula (11).

Bij het uitdiepen van de verwarmingskelder der gemeentelijke kantoren

Uilestraat 6, November 1922, werd ongeveer in de Z.O.-hoek op ± 2 m. diepte door P. een terra sigillata-bodem gevonden met stempel
 CN ATEI
 CRESTVS en graffiet ISET (museum-inventarisnr. 25)

Loeschcke 1B. Augusteïsch.

Hiermee hebben we tijdrekendkundig een parallel met de twee soortgelijke vondsten, vermeld bij de voormalige molen Salm.

In de — thans grotendeels afgegraven zuidelijk gelegen helling van de Uilestraat — recht tegenover perceel E 5127 (gem. kantoren) werden door de arts H. J. Beckers uit Beek in de eerste helft van September 1941 vier romeinse pottenbakkersovens uitgegraven, waarvan het gemeentelijk oudheidkundig museum afbeeldingen en voorwerpen bezit.

Een eveneens Augusteïsch dateerbare terra Sigillata-bodemstempel XAT II (lees XANTHI) (13) met driemaal het graffiet \perp werd gevonden in het in 1941 aangelegde oorlogsbrandvijvertje op een terrein, zuidelijk grenzend aan de Uilestraat en westelijk grenzend aan een toen

GRAFFIETEN ONDER BODEMYLAK
 EN BINNENZIDE STANDRING.

Loeschcke 8a.

reeds geconstateerd romeins weggedeelte in N.Z.-richting m.a.w. op het open terrein westelijk van het Raadhuisplein tussen Uilestraat en Coriovallumstraat (het voormalige Schouwburgeterrein).

L. VAN HOMMERICH

-
- (1) *Het vraagstuk Coriovallum*, in „*Publications*”, jaarboek Lim. Gesch. en Oudheidk. Genootsch., 1949, Dl. 85, 1e stuk, blz. 275-293; hiervan de bibliografie. Voorts verschenen gegevens over romeins Heerlen in het Bulletin hist. kring Heerlen, in de „Berichten” v.d. Rijksdienst voor het oudheidk. bodemonderzoek en in de dagbladpers (Limb. Dagblad en Gazet v. Limburg), verzameld in de Persberichtencollectie v.h. Gem. archief Heerlen.
 - (2) Manuscripten P. Peters, cahier 33, blz. 14.
In het vervolg dezer noten als „cahier” aangeduid.
 - (3) Cahier 39, blz. 12 - 13;
41, blz. 29 - 30;
45, blz. 13.
 - (4) LEHNER, H.: Zur Kenntnis der römischen Terra-kottafabriken in Köln. Bonner Jahrbücher. 1903; H. 110, p. 188 - 202.
 - (5) Habets geeft het volgende situatie-bericht:
„Nous entrâmes ensuite dans le jardin de M. Lammeritz, situé dans le même enclos vis-à-vis du moulin à vapeur de M. Jaegers, où le propriétaire eut l'obligeance de nous indiquer l'emplacement d'autres bâtiments belgo-romains...” (Publications 1870, p. 365).
Met de moulin à vapeur is bedoeld de voormalige plaatselijk genoemde Dampmolen, gelegen aan de noordkant van de Valkenburgerweg ter plaatse waar zich nu de Ford-garage bevindt (E 4477). Hiertegenover lag de tuin van Mathias Lammeritz, die zich vanaf de Valkenburgerweg tot aan de huidige Coriovallumstraat-west uitstrekte; westelijk begrensd door (anno 1955) E 2978 en E 2912 en aan de oostkant begrenst door (anno 1955) E 5963, E 4304, 4305 en 5246.
 - (6) Maasgouw 1934, p. 19 - 20.
 - (7) Romeinse wegen; dossier Uilestraat. Gemeente-archief Heerlen.
 - (8) Dossier vaststelling rooilijn Uilestraat, 1926 - 1929. Gemeente-archief Heerlen.
 - (9) Maasgouw 1926, p. 42.
 - (10) Cahier 42, p. 15 - 17.
 - (11) Cahier 34, p. 19.
 - (12) LINDELAUF, W. : Het huis „de Arend”.
Bulletin Historische Kring „Het Land van Herle”, 1955, afl. 1, p. 13.
 - (13) Bonner Jahrb., 1912, H. 122, blz. 369, no. 17.

ZUSTER Agnes maria huyn

van Amstenraedt

ANNUNCIATE TE VENLO

Gestorven in geur van heiligheid op 8 Juli 1641.

DE in Zuid Limburg en naaste omgeving zeer bekende familie Huyn van Amstenrade is zeer oud en men meent zelfs haar origine tot de tijd van keizer Lotharius I te mogen terugvoeren (1). De oudst bekende leden echter vinden wij eerst in het begin van de dertiende eeuw (2). In de slag van Baesweiler (1371) wordt er melding gemaakt van *Jan Huyn van Auxtelrode* (3). Uit later tijden kennen wij *Arnold Huyn* als gouverneur van de landen van Overmaze en de stad Maastricht (4) en niet lang daarna, in de dertigjarige oorlog, werd *Godfried Huyn van Geleen* een gevierd krijgsheld van de keizerlijke troepen (5). Minder bekend (zo niet geheel onbekend) in haar geboortestreek is *Zuster Agnes Maria Huyn van Amstenraedt*, Annunciate te Venlo, die aldaar in geur van heiligheid gestorven is, slechts kort voordat haar geslacht geheel is uitgestorven, en die zo als het ware op een sublieme wijze de roemrijke traditie van haar geslacht bekroond heeft. In Venlo is deze kloosterzuster vrij goed bekend en geëerd. Opdat nu de bewoners van haar geboortegrond hierin niet ten achter blijven, wordt dit opstel aan haar gewijd.

I

De oorsprong van het klooster waarin Zuster Agnes haar leven groten-deels gesleten heeft, moeten we zoeken in *de Oode*, Genooi, bij Venlo, waar in de vijftiende eeuw een klein Tertiariissenklooster was gesticht. Dit klooster werd verwoest in 1582 en de zusters vonden sindsdien een verblijf in de stad Venlo, waar zij in 1590 het oude Cellebroedersklooster *Trans Cedron* toegewezen kregen. In die troebele tijden had de kloostertucht wel enigszins geleden en allengs ontstond er in het convent een verlangen naar een strenger en meer religieus leven, vooral nadat in 1612 de Minderbroeders zich in Venlo gevestigd hadden. Het initiatief in deze ging uit van de „ondermoeder” Barbara Putt. Toen de zusters de paters Franciscanen om raad vroegen, brachten deze haar in kennis met de Regel der Annunciaten, die toen een huis hadden in Leuven. Door bemiddeling van de paters stuurden de zusters Annunciaten toen enige van de haren om het convent van Venlo in het nieuwe leven in te leiden. De 20e September 1614 (in dezelfde dagen dat Zuster

Zuster Agnes Huyn, naar een op glas geschilderd portret, afkomstig uit Trans Cedron.
(Cliché H. Lebesque, Venlo)

Agnes geboren werd) kwamen zij in Venlo aan en sindsdien was Trans Cedron een Annunciatenklooster (6).

De orde er Annunciaten is gesticht door de H. Joanna de Valois, een dochter van Koning Lodewijk XI van Frankrijk. In het jaar 1498 vestigde zij zich te Bourges met enkele vrome jongedochters en zo ontstond het nieuwe genootschap, dat door paus Alexander VI drie jaar later werd goedgekeurd. Joanna's grote steun en raadsman was de Francisciaan pater Gabriël Maria (Gilbertus Nicolai). Deze had een bijzondere

devotie voor de H. Maagd en speciaal voor het geheim van de Annuntiatio. Hiermede is wel de naam en de spiritualiteit van de stichting, verklaard, alsook haar Franciscaanse oriëntatie. Na Joanna's dood in 1505 heeft deze pater de Regel verder uitgewerkt en gepropageerd. De orde vond in diezelfde eeuw nog verbreiding in Frankrijk, de Zuidelijke Nederlanden (o.a. Venlo en Maastricht) en in het Rijnland.

De Regel bevat tien hoofdstukken welke de tien deugden van Onze Lieve Vrouw behandelen en dan telkens toevoegen, hoe de zusters die deugden moeten beoefenen. Het zijn de kuisheid, voorzichtigheid, nederigheid, het geloof, de godsvrucht, gehoorzaamheid, armoede, het geduld, de toegewijde liefde en het medelijden. Ook de veelkleurige kleding heeft een symbolische betekenis : de zwarte sluier is het teken van de ingetogenheid, de witte mantel is het teken van de zuiverheid, het rode scapulier herinnert aan het Lijden Christi, het bruine habijt geeft uitdrukking aan de geest van boete. De gordel heeft tien knopen, die weer herinneren aan de bovengenoemde tien deugden van de H. Maagd en de kwasten aan het uiteinde herinneren aan de geseling des Heren. De leden worden verdeeld in Discreten of koorzusters en lekezusters. De overste noemt men Mater Ancilla.

In het klooster Trans Cedron heerste steeds een vurige ijver en vooral in de eerste decennia genoten de zusters opvallend veel buitengewone genadegaven. Kort na de aankomst der eerste Annunciaten is het kloostergebouw uitgebreid en verfraaid (8). Dank zij de vele gaven en giften werd de nieuwbouw in 1625 voltooid. Een verkochte rente van *Zuster Agnes Huyn* bracht 6800 gulden op (9). Onder de vele weldoeners vinden we ook de *Scholtis van Amstenraedt* vermeld, die 25 gulden gaf voor de glasramen in het koor der kerk (10).

In de Franse Revolutie is het klooster opgeheven. Nadat het nu voor verscheidene doeleinden gebruikt was, werd het in 1879 gekocht door de Paters Dominicanen uit Düsseldorf, die er nog steeds eigenaar van zijn. In de laatste oorlog is het klooster grotendeels verwoest, doch thans is het weer opgebouwd. De vroegere kerk komt nu zelfs beter tot haar recht (11).

Wij weten nu iets van het kader waarin het leven van Zuster Agnes zich heeft afgespeeld, nu kunnen wij haar leven zelf van meer nabij bezien. Alvorens daartoe over te gaan, verklaren wij uitdrukkelijk, dat wij hetgeen nu volgt, mededelen, zoals de oude schrijvers ons hebben doorgegeven en dat wij daaraan geen enkel officieel karakter toekennen. Wordt er derhalve gesproken over wonderen of heiligheid, dan geschiedt dit slechts op menselijk gezag, en het is geheel buiten de uitspraak der H. Kerk om.

II

Agnes Maria Huyn van Amstenraedt werd op 14 September 1614 te Amsterrade op het (vroegere) kasteel geboren als dochter van Werner Huyn, heer van Amsterrade en zijn echtgenote, een telg uit het geslacht Leiffard van Leerode (13). Als wij Agnes' biograaf mogen geloven,

heeft de zalige Capucijn Felix van Berne eertijds aan heer Werner gezegd, dat hij moest huwen, en dat hij onder zijn kinderen er een zou bezitten, dat door God met bijzondere gunsten overladen zou worden. Vanaf haar eerste levensjaren heeft Agnes zich inderdaad een bijzonder kind getoond, door haar vroomheid, braafheid en een verstand boven haar jaren. Trouwens de schaarse gegevens over het milieu waarin Agnes opgroeide, geven ons de indruk van een echt christelijk gezin. De biograaf is zeer spaarzaam met mededelingen over haar jeugd, als het niet louter heilig of stichtelijk is. Zo vertelt hij dat heer Werner bij een of andere gelegenheid een schuldige vrouw had doen opsluiten. Toen nu de knecht eens vergat de gevangenis te sluiten, profiteerde Agnes er van de vrouw vrij te laten en toen de knecht later de kerker leeg vond, zei Agnes hem: „Ik heb haar verlost”. Het enige wat de schrijver ons verder te verstaan geeft, is dat Agnes als kind enige tijd in een abdij vertoefd heeft, zonder dat hij de naam ervan noemt. Het schijnt overigens dat de jonkvrouw van kinds af het verlangen had religieuze te worden.

Toen Agnes zeven jaar oud was, bracht zij met haar moeder een bezoek aan het klooster der Annunciaten te Venlo, waar een vroegere gezelschapsdame van de Vrouwe van Amstenrade haar professie zou doen (14). Agnes begreep toen plotseling dat ook haar plaats in dit klooster was. Het kostte grote moeite haar weer met haar moeder huiswaarts te doen gaan. Slechts de belofte dat zij na een jaar mocht terugkomen kon haar de thuisreis doen aanvaarden. Van toen af poogde zij reeds zich alle kloosterlijke deugden eigen te maken, maar eerst wachtte haar een grotere beproeving. Kort na het bezoek aan Venlo stierf haar vader. Op zijn sterfbed drukte hij zijn echtgenote op het hart Agnes in haar roeping tot de religieuze staat niet tegen te werken. Voor Agnes was deze gebeurtenis reden om zich nog vuriger voor te bereiden en haar levensbeschrijver verhaalt hoe zij zich sindsdien werkelijk alle genoegens ontzegde.

Eindelijk op 24 November 1626 kon zij aan haar verlangen voldoen en deed in Trans Cedron haar intrede. Aanstonds maakte het jonge zuster-tje zulke snelle vorderingen in het geestelijk leven, dat het elkeen duidelijk werd dat God iets bijzonders met haar voor had. Maar ook het lijden bleef haar niet bespaard. Na één jaar kloosterleven werd zij door koorts en zo verzwakt dat zij geheel verlamd werd. Ten einde raad schreven de dokters haar een kuur in het bad van Aken voor. Deze kuur had echter niet het minste resultaat. Haar moeder en de andere familieleden trachtten haar nu er van te overtuigen dat zij blijkbaar geen roeping had en dat zij van het kloosterleven moest afzien. Agnes bleef echter onwrikbaar en tenslotte overwon zij de tegenstand van haar moeder. Daar deze overigens een godvrezende vrouw was, beval zij haar kind aan van alle geneesmiddelen af te zien en zich tot God te wenden. Agnes beloofde de volgende dag nog een bedevaart naar Scherpenheuvel te zullen ondernemen en op hetzelfde ogenblik was zij volkomen genezen. Tot verbazing van alle huisgenoten stond zij op en ging naar haar moeder in de zaal. Uit deze opmerking zou men be-

sluiten, dat zij na de kuur in Aken een tijd bij haar moeder thuis ver-
toefd heeft.

St. Paulusabdij Oosterhout

fr. C. DAMEN, O.S.B.

(wordt vervolgd).

- (1) MARTIN JANSEN, *Bijdragen tot de geschiedenis van Sittard, V. Het stads-
wapen*. Publications XVI (1874), 376 en volg. In dit artikel worden alle
families besproken die het slangenkopkruis in hun wapen voeren; de familie
Huyn p. 389 vlg. en 405 vlg. Blijkens noot 2 pag. 405 bestaat er een hand-
schrift van Jos. Habets getiteld : *Geschiedenis van de familie Huyn van
Amstenrade*. Ik weet niet waar dit handschrift zich bevindt. Wellicht kan
iemand het nog achterhalen en het eens publiceren.
- (2) A.W. p. 409.
- (3) *Ibidem*, 410.
- (4) H. DYSERINCK, *De militaire gouverneurs van Maastricht, 1567-1794*, Publi-
cations XLVIII (1912), p. 42-47.
- (5) *Biographie Nationale*, t IX, 753 — 6. Niet geheel zonder fouten; H. A. BEAU-
JEAN e.a. *Geschiedenis van Limburg*, Heerlen, 1949, p. 161.
- (6) M. H. H. MICHELS, *Geschiedenis der Loretokapel te Genooi en de daarmede
in verband staande geschiedenis der kloosters Mariëndaal te Genooi en Trans
Cedron te Venlo benevens de Levensbeschrijving van Zuster Agnes Maria Huyn
van Amstenrade en van 23 andere zusters uit het klooster Trans Cedron alsook
van de Heilige Joanna van Valois Stichteres der Annunciatenorde, van 1410—
1916*. Venlo, 1918, H. Lebesque, p. 1—20.
- (7) Naar Michels, 237 en vlg. cf. M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongrega-
tionen* I, 627.
- (8) Zie voor een beschrijving Jhr V. DE STUERS, *Het voormalig klooster der
Annuntiaten Trans-Cedron te Venlo met zes platen*, Publications XVII (1880),
351—356.
- (9) Michels, 30.
- (10) *Ibidem*, 32.
- (11) *Ibidem*, 72 en volg.
- (12) De nu volgende schets is ontleend aan het zeer zeldzame werkje van Pater
MATTHIAS CROONENBORCH, *Het Ryck-Deugdhich Leven van de Hoogh-
Edele Gheboren Maghet Suster Agnes Maria Huyn van Amstenraedt ende van
eenighe andere, de welcke in eene uytnemende Religieuse Volmaecktheyd
hebben uyt-geschenen in de Kloosters van Venlo ende Loven der Orde van
Onze Lieve-Vrouw, gheuoemt Annuntiaten*. Uitgegeven bij Jacob van de Velde
te Brussel in 1673. Een moderne bewerking hiervan vindt men Michels,
a.w. 95—181. In 1925 verscheen in Venlo een boek dat zich aandient als een
herdruk van *Croonenborch*, in werkelijkheid echter een copie van *Michels* is.
De laatste pagina's zijn een toevoeging van Deken M. Bauduin, die de geeste-
lijke vader der uitgave is. Het interessante van deze laatste uitgave is, dat zij
is opgedragen aan Z. H. E. Mgr Paulus de Huyn, Graaf van Amstenraedt en
Geleen, Titular Patriarch van Alexandrië, van wie op p. 91 gezegd wordt, dat
het „providentieel achterhaald en uitgekomen is, dat een stamgenoot der
hoogadelijke familie Huyn te Rome leeft... familielid van onze Agnes
Maria” (?) De prelaat was Postulator in het proces der Zaligverklaring van
Paus Pius X.
- (13) Verdere familiegegevens in Bijlage I.
- (14) Dat was dus in 1621/2. Michels, 62 en vlg. geeft een lijst der zusters van
Trans Cedron. Voor een professie in genoemd jaar komen in aanmerking
de zusters *Anna Salames* en *Elisabeth Janssen*, lekezusters (63) *Anna van der
Donck*, overleden 27 Aug. 1627, 28 jaar oud, en *Gertruda Basel*, overleden
2 April 1671 na 52 jaar kloosterleven (met inbegrip dus van het noviciaat
dat aan de professie voorafgaat) ib. 64. Eén van deze vier zou dus de ge-
wezen gezelschapsdame geweest moeten zijn.

De „Swijgende Landthol“

en het „Weggelt van Heerle“.

VAN het verkeer over de grote wegen in ons gewest werd eertijds tol of weggeld geheven. Deze heffing had niet alleen ten doel het onderhoud der wegen te bekostigen, zij vormde tevens een niet te onderschatten bron van inkomsten van de landsheer.

Wanneer de heffing van tol of weggeld is ingesteld is niet met zekerheid bekend.

Het is zeer waarschijnlijk, dat de aanleg van de grote handelsweg Brugge-Keulen, waarvan reeds einde van de 11e eeuw gewag wordt gemaakt en die midden van de 12e eeuw voor het verkeer werd opengesteld, aanleiding is geweest tot het heffen van weggeld.

Zoals bekend volgde deze weg in hoofdzaak de oude Romeinse heerdijk van de Maasovergang te Maastricht over Valkenburg en Heerlen naar Gulik. ¹⁾

In de 13e eeuw nam de onveiligheid in ons gewest en diensgevolge de beroving van kooplieden, die hun koopwaren langs de weg van Keulen naar Maastricht vervoerden, blijkbaar zodanige omvang aan, dat het vervoer allengs de terugslag daarvan ondervond. De landsheer was daarom genooddaakt, ten einde de vermindering van inkomsten uit de tollentegen te gaan, maatregelen ter bestrijding van deze plaag te treffen.

De geschiedschrijver ERNST zegt dienaangaande o.a. het volgende:

Walram IV, hertog van Limburg, en zijn neven Willem, graaf van Gulik en Dirk, heer van Valkenburg, sloten met de kooplieden van Vlaanderen en Henegouwen, een overeenkomst, waarbij, tegen betaling van de helft van de tol van Keulen naar Maastricht, de veiligheid van de wegen in hun gebied werd gewaarborgd. Bovendien werd de kooplieden toegezegd, dat hun zou worden terugbetaald, hetgeen de tolgaarden meer zouden vragen dan volgens tarief was toegestaan. Hieruit blijkt, dat de tolgaarden destijds enige overeenkomst vertoonden met die van China, d.w.z. dat zij zich afpersingen veroorloofden.

Bij genoemde overeenkomst, die in 1248 werd gesloten, werd de helft van de tol vastgesteld op zes stuivers Keuls geld, doch minstens twee oort, voor elke ton wijn.

De hertog heeft toen, naar schijnt, de verplichting op zich genomen

¹⁾ Adam WREDE (Köln und Flandern-Brabant, Köln 1920) zegt, dat deze weg van Gulik over Aken naar Maastricht leidde en dus Heerlen niet aandeed. Hij meent zulks te mogen ontleenen aan H. PIRENNE (Histoire de Belgique p. 168), ofschoon deze alleen gewag maakt van de Maasovergang te Maastricht en verder geen plaatsen tussen Maastricht en Keulen vermeldt.

inzonderheid voor de veiligheid van de wegen tussen Maas en Rijn te waken.

ERNST zegt voorts: De hertog van Limburg verzekerde niet alleen aan Luikenaren de wegen tussen Maas en Rijn van bandieten te zuiveren, hij zegde tevens toe, dat degene, die onverhoopt op enigerlei wijze nadeel tijdens het vervoer zou ondervinden, volledig zou worden schade-loos gesteld. Eenzelfde verplichting nam de hertog op zich ten aanzien van de inwoners van Keulen bij de overeenkomst van Keulen van het jaar 1253. Bij deze overeenkomst beloofde hij aan de inwoners van Keulen bescherming en vrijgeleide van personen en goederen, wanneer zij zich rechtstreeks langs de gebruikelijke weg van Keulen naar Maastricht of van Keulen naar Luik zouden begeven, mits zij het verschuldigde weggeld betaalden. (ERNST, *Histoire du Limbourg*, Tome IV p. 236 vv.) Ook uit het volgende moge blijken, dat in de middeleeuwen tol of weggeld aan de grote wegen in deze streek werd geheven.

In 1263 was een tol gevestigd te Herzogenrath, althans 12 November 1263 verstrekte Walram IV, Hertog van Limburg, aan Abelon van Distuig een jaarlijkse rente van zeven Mark op zijn tol van Rode. (Chart. Abb. Rodenses, ERNST, *Histoire du Limbourg*, 6de deel, CCX p. 263)

Ed. SLANGHEN zegt o.a. „dat te Valkenburg een tol was gevestigd, waarlangs alle voertuig moest passeeren, dat van Keulen over Gulik en van Aken over Drieveugel naar Maastricht voer. Deze tol die tot hooge oudheid opklimt werd in 1284 onder Walram II door de Akenaren afgekocht, tegen de aanzienlijke som van 500 Mark, behalve nog 30 Mark betaalbaar om St. Remijs van elk jaar”. (Bijdragen tot de geschiedenis van het tegenwoordige Hertogdom Limburg, Amsterdam-Sittard 1865 blz. 10-11)

Jan III van Brabant, Hertog van Limburg, bevestigde in 1319 de toezegging zijner voorgangers, dat aan de burgers van Aken vrijgeleide werd verleend tussen Maas en Rijn.

Voorts vaardigde hij in 1321 een voorschrift uit, waarbij de tolgaarders werd verzocht de inwoners van Aken met hun goederen zonder betaling van weggeld te laten passeren langs de weg van Gulpen naar Maastricht. (ERNST, *Histoire du Limbourg*, Tome V p. 32-33)

Godfried, heer van der Heiden, verleent 9 Januari 1369 aan Wenceslas en Jan, hertogen van Brabant, kwijtschelding van schulden, onder voorwaarde, dat hij levenslang o.a. de inkomsten uit de tol van Rolduc (Herzogenrath) zou genieten. Deze tol was destijds zeer belangrijk, omdat het vervoer van alle koopwaar van Keulen en bestemd voor de linker Maas-oever plaats vond over Herzogenrath, Valkenburg en Maastricht.

De Akenaren genoten vrijdom van deze tol onverschillig waarheen of langs welke wegen hun koopwaar werd vervoerd. Dit privilege was hun toegestaan door de vorige hertogen; Wenceslas en Johanna bevestigden dit privilege, mits de voertuigen waren voorzien van een merkteken van de stad als certificaat van oorsprong. (ibid. Tome V p. 121)

Bij een vroegere overeenkomst van 1360 werd o.a. bepaald, dat de voerlieden onder ede moesten verklaren, dat zij uitsluitend koopwaren toebehorende aan de Akense burgers vervoerden. (ibid. p. 122)

In 1375 werd o.a. te Rolduc (Herzogenrath) een tol geheven van drie wit penningen voor elk paard, waarmede koopwaar van eerste kwaliteit en twee penningen voor elk paard, beladen met gewone handelswaar, werd vervoerd, met uitzondering van graan. Deze tol diende ter bestrijding van onkosten en schadeloosstelling van de kooplieden, die na betaling van dit recht waren beroofd. Uit deze wel zeer matige heffing kan afgeleid worden, dat destijds een bloeiende handel in deze streek bestond. (ibid. p. 142)

„In den jaere Ons Heren duser dryhondert LXXIX op Sint Anthoniusdage (17 Januari 1379)

Regnier HOEN (HUNNE) déclare que le drossard de Fauquemont Regnier THOREEL de Berneau lui a payé pour l'an échu le 11 nov. dernier la rente de 25 moutons qu'il tient en fief du duc de Luxembourg et de Brabant (Wenceslas) à charge du tonlieu de Fauquemont." (Kwijting berustende in de Archieven van Brussel, Chambre des Comptes no 5440)

„Aultre recepte des tonlieux et wynages pour le temps de ce present compte (1398-1399)

Premiers de Johan KUENDE, commis par le receveur general a recevoir le tonlieux de Fauquemont

De Jehan de BEMELEN pour le tonlieux de Bemelen

De Jehan CLOP du tonlieux de Mersen

De ERNOUL le tolleneer pour le tonlieux de Goele" (Chambre des Comptes, Bruxelles, no. 2437 230 vo.)

Uit het navolgende blijkt, dat Valkenburg zich verzette tegen de poging van de burgers van Aken, om, evenals in de Landen van Limburg en Herzogenrade, ook in het Land van Valkenburg vrijgesteld van betaling van tol te bekomen, zoals dit het geval was te Bemelen, dat onderhorig was aan Valkenburg. Deze poging is inderdaad in 1401 met succes bebroond.

Le tonlieux de Bemelen qui est membre du tonlieux de Fauquemont auquel les bourgeois de la ville d'Aix se disent estre francs de paier tonlieu de leurs marchandises veulent aler et passer parmi le pais de Fauquemont sur leurs signes ainsi qu'ils font au tonlieu de Lembourch et de Rode.

Contre quoy le receveur est opposé au temps passé en disant que le pais de Fauquemont estoit un pais et seigneurie ap lui, exempts des autres pais et qu'il n'estoit pas du pais de Lemb. Pourquoy iceulx bourgeois de la dite ville poursuivirent et prochacent à feu mons. le duc de Bourgne . . et firent tant qu'il leur octroya ladite franchise tant qu'il lui plaira dont ils obtindrent ses lettres patentes données le 8 j. de juillet 1401, dont la copie est rendue par le 6e compte de Guille de Gheetsem naguere receveur gen. du pais d'Oultre Meuse . . . lequel octroye expira au 27 jour d'avril 1404 . . . (Cambre des Comptes 2440 (1408-1409) fol. 437 BXL)

Jos. HABETS zegt, dat het register door Jan van WITTEM, drossard van Valkenburg, in 1440 overgelegd aan de Rekenkamer van Brussel, omtrent de zich in de middeleeuwen in het land van Valkenburg aan de grote wegen bevindende tollē, het volgende behelst:

Tollen van het land van Valkenborgh.

1°. *Die groote tol van Valkenborgh* is verpacht metten kertsen ende metten schepen, soe als dat gewoenlyck geyt, voor 278 franken, ieder frank te betalen met einen rynsche gulden. Maer niemant den tol erborgē en wilde om den vrede willen tusschen den Gelderschen en den Gulikschen, daerby dat die straeten soe geschant worden, ende die kooplyuden met honnen haft op die strate van Valkenborgh nyet wandelen, noch varen en dorsten noch en mogten. Oock was die sterft alsoe groot in den lande dat nyemant den tol overnemen dorst. Alsoe werd geordonneert door 's Heeren rentmeester van den tol ten sijnen last te nemen. Frenken PLAGGEN betaelt van eyne weyde totten tol gehoorende 9 rynsche gulden.

2°. *Die weghgelder van Heerloē*, daerover wagen of kar schuldich is twee alde morken, ende plach te staen voor negen mottoenen; ende werd nyet verpacht vermits Hensken WIVEL uyt vrees der oorlogen geynen borge en hadde.

3°. Van die *perdegelder* varende doir *Mersen*.

4°. Van *perden* varende doir *Goel* en doir *Schinvelt*.

5°. Die *kleyne tol van Climmen*.

6°. Van den *tol Op-ter-Straeten*, den tol van Valkenborgh toegehorende.

7°. Van den *weggelde tot Cathagen* (Nuth), daer geyn pachter te vinden is, want die straten sijn opgegraven om beschuddenis van den lande.

8°. Van den *tol van Bemelen*, waerop die borgeren van *Acken* met honnen goederen tol-vry syn, by machte van myns Heeren brieven. (Archives du royaume à Bruxelles, Cambre des Comptes p. 5080) (Publications 1865 p. 256-257)

In de 17e eeuw was de tol bekend onder de naam van „Swijgende Landthol” of de „Landthol van het land van Valkenborch”.

In de hoofdbank van Heerle was toen, evenals voorheen, een afzonderlijke tol, genaamd „weggeld van Heerle”, verschuldigd.

Deze tol werd geheven te Heerlen, Ubagsberg, Klimmen, Kunrade, Ten Esschen, Drievogels en Nieuwenhagen.

Van deze tol wordt gewag gemaakt in de aanstelling van Johan van LIECK tot tolgaarder van de tol van ROEDE (Herzogenrath).

Deze aanstellingsbrief daterend van 13 Juni 1413 luidt woordelijk als volgt:

ANTHONIS (Hertog van Bourgondië als opvolger van Johanna van Brabant) bi der gratien Goitz (bij de gratie Gods)

Wy doen te weeten dat wy om deguden dienstes wille, die onse wale ghemynde *Johan van Lieck die jonge* ons dickewille ghetruwelich ghedoen heeft en noch doen sal, betruwende volcomelich van synce gherechticheit en ernsticheit, den

selven Jan hebben ghemaicht geset en gheorenert, setten maecke en ordoneren met diesen onsen brive, onsen tollende van Roede (Herzogenrath) met allen den tolle, die dar toe behoer en van oudts dar toe behoert hebben nyct uutghescheyden dan alleen den tolle ons herlicheit en lants van Wassenberch, hem ghevende volcomende macht en sonderlinge bevel onse vurs tol van Roede met sine toebehoerden van onse weeghe te heffen, op te boeren en inne te neemen ten steede en van de gheene, alse men van ouds ghedaen heeft en ghewoenlich is te doen, onse herlicheit en recht dair inne verwaerende en alle saeke te doen, die dartoe behoeren en dat een guet ghetruwe tollenaar (tollenaar) schuldich is te doen

End hebben hoem onse vors tolle uytgegeve den tmyn (termijn) van sesse jaeren heer naest volgende, dar af dierste jaer aengain sal te sente Remeys (het eerste jaer ingaande met St. Remigius (1 October) daghe naeste comède om 1200 francke des jaers, achte schilling en vier marc der paien van Acken voir elken frack gerekent In voeghen en manieren te weeten, dat wy en die vors tolle aen twee deele geselle syn soelen en Johan vors alleen aen teerden deele ter wenninghe en verlise, sonder hem eynighe afslach te doen van sine derdel ons eynigher hande saeke wille, die valle mochte, te weeten van orloghe, onvreede en anders, of die straeten ghesloete weerden

End sal die vors Jan die vors tolle van onse en van sine weeghe wale en ghetruwelich verwaren, regieren en inne neemen en die vurgeeve en verpachte t onsen besten oerber en proffyt

End wat kost, dat hier om sal ghedaen weerden, dar af selen wy dat tweerdeel betalen en Johan vurs t derdedeel, en sal die selve Johan van onsen sinen weeghe de vors some van 1200 francke du payen vors betalen onse rentmeist ons lande van Ovmaese, die nu es of naemoels syn sal te viere tminen sjaers, telke tmyne 300 francke

Ouch sal hi alle jaer een warf onsen vurs rentmeist van Oevermaese die nu is of noemoels syn sal, achte daghe vur sinte Remeys daghe of 8 daghe daer noe ombegrepen, guede wittighe reekeningen doen van den tolle vors

End wes by synre reekeninghen bevindt dat bove die vors 1200 francke ontfange es, dar af sal hi onse vors rentmeist dan ter stont betalinge doen

End bevindt men ouch bi der selver rekeninghe dat dar inne vliet is gheweest, dat selen wy hem ter stont af doen slan by onsen vors rentmeist van Ovmaese, als van onse twee deel vande 1200 francken end van sine derden deel en sal me hem gheene afslach doin.

End weert tsake dat eenich tol wort ontfuert, doe om tgoet vervoert wee, dar af sellen wy hebben tweedeel en Jan vors t derdedeel van welken tolle wale en ghetruwelich te regieren in den moete als vorst steet, hy sine eet ghedaen heeft in ons pntien alsoe toebehoert.

Si come par ses lres patentes . . . donnen . Ie j. de Juing 1413. (Chambre des Comptes, Bruxelles, no. 2442 p. 34)

Vanden vurs Johanne van Lieck, om die tolle van Roede en dat weghegelt met allen sinen leeden en toebehor en dat pdegelt van Roede, ter Wyden, Gulpen, *Herle*, Op der Straeten, Gangelt, Vucht, Haver, Heynrichs Capelle, Allsdorp, Op den Steynwegh en dat pdegelt van Hve (Herve), van Mersen, Goele, Cathaeghen en Schinevelt en over al anderwoe, doe men dat ghehaeven heet en ontfangen . . . uytgescheiden die tolle van den lande van Wassenberch totten tmine van 6 jaere a 1200 francken des jaers 4 ms 8 s.

In 1486 was Dirk Van LIECK in bezit van de hoeve Musschenbroeck (Publications XXII p. 228)

Omtrent het weggeld van Heerlen wordt in de Domeinenrekeningen betreffende Valkenburg, berustend in het Rijksarchief te Brussel, het volgende vermeld:

1499/1500 De accijnzen en weggeld wilde niemand pachten wegens de slechte toestand der wegen en zijn daarom aan DIRCK den schout van Heerlen verbleven, die hout kocht, waarmede hij de straten heeft doen maken.

(Chambre des Comptes No. 5689)

1532/33 Accijnzen en weggeld gepacht door Dierick van PANXTEN (?)

1533/34 Dierick van GHENHELT pacht accijnzen en weggeld;

1534/35 Dirck van GHENHOLDT pacht accijnzen en weggeld;

1535/36 Dierck IN GHEN HOUDT pacht accijnzen en weggeld;

1536/37 als voren

1537/38 als voren

1560/61 Schepenen zeggen, dat accijnzen altijd tot nut der plaats zijn gebruikt en dat de heer alleen het weggeld verpacht dit jaar aan Claessen SCHILS voor 4 Karolus guld. 12 st.

1571/72 Accijnzen en weggeld gepacht door Claes SCHILS voor 7 Kar. g. 9½ st.

1572/73 Weggeld verpacht aan Claes SCHILS voor 6 K.g. 9½ st.

1573/74 als voren

1582/83 Weggeld verpacht aan Jaspar HUYSMAN;

1583/84 Jaspar HUYSMAN pacht weggeld voor 2 g. 10 st.

1584/85 als voren

1585/86 als voren

1586/87 Accijnzen niets. Weggeld gecontinueerd wegens troubele tijd aan Jaspar HUYSMAN voor 2 g. X st.

1587/88 Verpachting weggeld te Heerlen; verbleef aan Jan HAGHENS voor 3 gld.

1588/89 Weggeld verpacht aan Jan HAGHENS.

(Chambre des Comptes No. 5690)

z

1589/90 Weggeld verpacht aan Jan HAGHENS;

1596/97 Nicolaes CLENGEN pachter van het weggeld;

1597/98 Ruth ROECX pacht weggeld;

1602/03 Joost van HELDERNIS pachter van het weggeld te Heerlen;

1603/04 Jaspar SCELS (SCHILS) pachter weggeld;

1605/06 Jaspar SCHELS pachter van het weggeld;

1606/07 als voren;

1608/09 Jacob SCHELS pachter van het weggeld;

1609/10 Dries SCHROYDERS pachter van het weggeld;

1610/11 Andries SCHROYDERS pachter van het weggeld;

1611/12 als voren.

(Chambre des Comptes No. 5698)

Het artikel van Jos. HABETS „De Leenen van Valkenburg” (Publications XXII Tome II 1885 p. 300) bevat het Reglement van 13 April 1534 betreffende de „vercleernisse der rechten” van de tol van Valkenburg op de voorbijtrekkende koopgoederen met de omschrijving van de soort van koopwaren en het tarief der rechten, waaraan deze onderhevig waren.

W. Ruidelaufer.

(Wordt vervolgd)

De Heerlense Familie Roebroek

Vierde Gedeelte

C.

HUBERT ARNOLD ROEBROEK.

HUBERTUS ARNOLDUS ROEBROEK, zoon van de chirurgijn Matthias Roebroek × Maria Elisabeth Hoene, werd gedoopt te Heerlen 25 Januari 1759. Zijn voornamen worden nog al eens verwisseld, hetgeen te verklaren valt doordat een broeder van hem, alhier gedoopt 5 Juli 1749, de namen droeg van Arnoldus Hubertus. Deze, de eerstgeborene van de dokter Mathijs Roebroek, is vermoedelijk jong gestorven.

7 Januari 1785 bekende „Sr. Arnoldus Hubertus Roebroek, geboortig van Heerle, thans woonachtig tot Schinnen, meerderjarig jongman”, opgenomen te hebben van Leonardus Goessens × Maria Anna Lenssen, wonende in het Houdt, de som van 300 gulden. Hij stelde tot hypothecaire zekerheid een zevende deel van de nog onverdeelde goederen van wijlen zijn vader, te weten „eene behuysing met alle voordere bouwagie en bouwplaats, met coolgaert, geleege binnen Heerle, groot aan maate de plaatse 70 roeden, ene zijde de Wede. Schrijvers, de andere Peter Crombach”. Verder nog 14 percelen land en weide, waarvan we hier slechts vermelden: 650 roeden weide binnen Heerlen gelegen „ter plaatse genaamt de gebrande plaats”, gelegen tussen de „Gatz” en de weg. (L.v.O. 2053, blz. 83, Gemeente-archief, Heerlen).

Meermalen belaste hij zich met het laten inschrijven van acten in het Gichtregister hier en elders. Zo o.a. 2 Maart 1785 ten behoeve van Juffr. Maria Joanna De Noijer te Maastricht, (L.v.O. 2053, blz. 160); 31 October 1785 ten behoeve van Juffr. Elisabeth Stassen, Wede. van Conrardus Crijns, koopvrouw te Maastricht, (L.v.O. 2053, blz. 371); 19 December 1785 ten behoeve van de Z. Eerw. Heer Fredericus Jacobus van Afferden, „Canonik der Vrije Rijx kerke van St. Servaes te Maastricht”, (L.v.O. 2053, blz. 379); 17 April 1786 ten behoeve van „Mevr. Anna Maria Eijkholts, huysvrouwe van den WelEd. Gestr. Heer Hend. Vonk, Collonel en Directeur van 's lands fortificatien”. (L.v.O. 2053, blz. 522).

7 Januari 1787 leende „St. A. H. Roebroek” namens zijn broeder Sr. Henricus Joseph Roebroek, „chirurgiein binnen Heerlen getrouwt met Juffr. Odilia Meijers”, 500 gld. van Sr. Egidius Labelj, „borger en coop-

man binnen Maastricht". Hypothecair verbonden de gronden en erven vermeld in het Leggerboek, fol. 301 (Dorpsrotte, Gemeente-archief Heerlen. — L.v.O. 2054, blz. 44).

1 Februari 1788 bekende hij, nu woonachtig te Heerlen, voor zich zelf „genegotieert" (opgenomen) te hebben 200 gulden van de Eerw. Heer Albertus De Blan, om hiermede af te lossen een hypotheekschuld ten behoeve van Leonard Goessens.

„Tot verzekeringe verklaarde den opnemer uit kragte van togtdoodinge door zijne Moeder de wede. Roebroek op hem gegeven (d.d. 30 Januari 1788) specialyk te obligeeren zijn kindsgedeelte in de goederen, onder verder generaal verband van zijns opnemers perzoon en alle zijne andere zoo meubelen als immeubelen hebbende en verkrygende goederen" (L.v.O. 2054, blz. 422).

30 September 1788 compareerde voor Nots. R. Hendrichs, binnen de „Rijxheerschappe Wylre" de Heer „A. H. Roebroek" zich noemende „mede Keyserlijken Notaris residerende binnen Heerlen".

Hij leende namens zijn broeder Willem Joseph Roebroek, meerderjarig jongman „cherurgijn en inwoonder tot Gangelt", 300 gulden van de „Gyselse fundatie" te Gulpen. (L.v.O. 2055, blz. 153).

17 September 1789 verscheen weer voor Notaris R. Hendrichs te Gulpen de Heer Hubertus Arnoldus Roebroek „mede Keyserlyken Notaris residerende tot Heerlen". Hij kocht van zijn broeder Clemens Roebroek × Bernardina Cleuters, wonende te Heerlen, diens „oprecht zevende part" van huis, schuur, stallen en koolhof in „de Veymarts rotte, ene zijde de wede. Schrijvers, andere zijde Jacobus Crombach, alsmede het zevende deel van bijbehorende landerijen en weiden, (zoals vermeld staat blz. 14, Leggerboek Veemarktsrotte).

De moeder, Maria Elisabeth Hoene, zag ten behoeve van haar beide zonen af van het vruchtgebruik. Koopsom 2.000 gld. (L.v.O. 2055, blz. 621).

21 September 1789 compareerde voor Nots. H. W. Crahay te Maastricht de Heer Hubertus Arnoldus Roebroek, „meerderjaerig jonkman, Keyserlyken Notaris en gesworen landmeter, woonachtig binnen Heerle". Hij verklaarde opgenomen te hebben 1700 gld. van Juffr. Anna Tullenaers te Maastricht onder hypothecair verband van zijn zevende gedeelte „in de vaste gronden en erven door het afsterven van zijn vader Matthys Roebroek aan deszelfs broeder Sr Clemens Roebroek in eigendom aangekomen en door den opnemer op den 17 dezès maands van hem ingekogt voor 2000 gulden ingevolge acte van transport binnen Roode Cartils voor den keyserlycken Notaris Hendrichs gepasseert". Ook verbond hij zijn eigen zevende deel en dat van zijn broeder Wilhelmus Josephus Roebroek. Met het ontvangen geld werden afgelost 300 gld. in behoeve Leonard Goessens en 200 gld. in behoeve de Hr. Albertus de Blan. (L.v.O. 2055, blz. 556).

Hubert Arnold Roebroek noemde zich zoals we gezien hebben „Keizerlijke Notaris, woonachtig binnen Heerlen" en inderdaad zijn voor hem acten gepasseerd, doch *niet* in Heerlen:

„Op heden den 12den February 1790 compareerde voor Notaris H. A. Roebroek, notarius caesarius publicus in Heerlen residens, de eerbare Peter Caspar Keybetz inwoner der Hoofdbancke Heerlen gehuwd met de Eerbare Maria Elisabeth Jongen, wonende aen de Heerlerheide, welke verklaarde opgenomen te hebben van de Eerw. Heer Martinus Pluymakers, onder Pastoor te Heerlen, 300 gld., Aker koers”. De akte werd gepasseerd binnen de Heerlijkheid Eys en eindigde aldus : „Quod in fidem attestor (was getekend) H. A. Roebroek notarius caesarius publicus” (L.v.O. 2056, blz. 56.)

27 Augustus 1791 compareerde voor „H. A. Roebroek notarius caesarius publicus in Heerlen residens” Johannis Sistermans, „inwoonder” aan de Heerlerheide X Elisabeth Bekkers, welke verklaarde opgenomen te hebben van Sr. Leonardus Pluymaekers, meerderjarig jongman, wonende binnen Craubeek, 600 gld.. De acte werd gepasseerd binnen de Heerlijkheid Eys. (L.v.O. 2057, blz. 291).

9 Juni 1792 verkocht Hubertus Arnoldus Roebroek „ongehuwd dog meerderjarig jongman” tezamen met zijn zuster, broers en zwager aan Jacobus Cloot 92 roeden land in het Crutzerveld en aan Hans Peter Heydendal van Palemig 186 roeden land in de Nieuwe Heide. Beide percelen „hun comparanten cedenten door doot van wijlen desselfs hunnen broeder saeliger Peter Joseph Roebroek bij wettige erffenis ab intestato onder anderen geacquireert”. (L.v.O. 2056, blz. 352 en 2058, blz. 110).

(wordt vervolgd).

JO HORST.

TENJARIGE HERDENKING VAN HET BESTAAN VAN ONZE HISTORISCHE KRING

Op 4 April j.l. was het tien jaren geleden, dat enige heren in de Archivariskamer v.h. Heerlens gemeentehuis des namiddags om 6 uur bijeen kwamen om te beraadslagen over de vorming v.e. kleine werkgroep ter bestudering v.h. streekverleden. Unaniem was men van mening, dat aan zulk een samenbundeling van krachten behoefte bestond in de vorm v.h. beleggen van maandelijksche bijeenkomsten, waarop onderwerpen, betrekking hebbende op onze streekgeschiedenis, in bespreking zouden worden gebracht. Een vastomlijnde werkmethode zou niet worden gevolgd, terwijl het samenzijn een amicaal karakter zou dragen.

Met dit ongeschreven reglement van orde heeft onze werkring, gedragen door de goodwill der leden, op allerlei aspecten der historie nuttig werk verricht. Uit het Presentie-register blijkt, dat de Kring 86 vergaderingen heeft gehouden zonder excursies. Sinds de uitgave v.h. „Bulletin”, Januari 1951, heeft de Kring ook voor de abonné's uitstapjes en bijeenkomsten georganiseerd, met name naarromeins Keulen, naar de tentoonstelling „romeins Heerlen” in kasteel Hoensbroek en naar de romeinse thermen te Heerlen. Prof. Fremersdorf verzorgde een spreekbeurt over romeins Keulen en Dr P. v.d. Baar over de opgravingen onder de St Pieterskerk te Rome. Het „Bulletin” startte met 170 abonné's, welk aantal momenteel tot 350 is toegenomen.

Op Zaterdagmiddig 16 April j.l. heeft de Kring zijn 10-jarig bestaan herdacht met een bijeenkomst te Valkenburg en kasteel Schaloen.

Na een gezamenlijke maaltijd tot besluit heeft de Heer J. J. Jongen, voorzitter, de belangrijkste feiten en personen gememoreerd, met name em. pastoor H. Durlinger, de stichter v.d. Kring, die ons helaas te vroegtijdig ontviel door zijn overlijden op 23 Nov. 1947. Speciale dank bracht spreker a.h. Gem. bestuur van Heerlen en aan alle instanties, die ons werk hebben gesteund.

L. VAN HOMMERICH.